

PAPER DETAILS

TITLE: "WHISTLEBLOWING" KAVRAMININ TÜRKÇEYE AKTARIMINDA ASEMANTIK
SORUNLARIN META ETİK ANALIZI VE BİR SEMANTİK ÖNERİ

AUTHORS: Ahmet ÜNSAL

PAGES: 188-196

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2140637>

Gönderiliş Tarihi: 20/12/2021
Kabul Tarihi: 22/12/2021
ORCID: 0000-0002-8295-5155

“WHISTLEBLOWING” KAVRAMININ TÜRKÇEYE AKTARIMINDA ASEMANTİK SORUNLARIN META ETİK ANALİZİ VE BİR SEMANTİK ÖNERİ

Ahmet ÜNSAL¹

ÖZ

Milenyum sonrası yöketiksel muhasebe ve denetim sahtemislüklerinin ortaya çıkarılmasında “Whistleblower”lar küresel yönetim sisteminden iyi yönetim sistemine geçişin tetikleyicileri olmuşlardır. Aradan geçen 20 yılda Türkçe alıntıyayında “Whistleblowing” üzerine; Muhabirlik, ihbarcılık, Ahlaka aykırılık, İfşa, Whistleblowing, İzharıcılık ve başka başlıklı çalışmalar yapılmıştır. Ancak “Whistleblowing” üzerine yapılan Türkçe çalışmaların başlıklarıyla içeriğinde birbirinden farklı olması yanında uluslararası alıntıyayında da tutarsızlık göstermektedir. Bu nedenle çalışmamızda muhasebe ilkelerinden; dönemsellik, gerçeğe dayanırılık ve karşılaştırılabilirlik ilkeleri ile bu asemanatik ve asistematik kavramların meta etik eleştirisiyle bu kavramların anlaşılabilirliği, karşılaştırılabilirliği, nesnellik, tarihsellik ve semantik yönlerden tutarsızlıkları ortaya konulmuştur. Asemanatik ve asistematik tutarsızlıklar aksıraçerlik kavramların bulunmasıyla sonuçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aksıraçerlik, Muhasebe, Yöketiksel, İyi Yönetim

Jel Kodu:M41-M42-A13

META-ETHICAL ANALYSIS OF ASEMANATIC PROBLEMS AND A SEMANTIC SUGGESTION IN THE TRANSLATION OF CONCEPT OF WHISTLEBLOWING INTO TURKISH

ABSTRACT

Whistleblowers have been the triggers of the transition from the global management system to the good management system in revealing the post-millennium ethical accounting and audit frauds. In the intervening 20 years, on “Whistleblowing” in Turkish; Studies on informing, whistleblowing, immorality, Disclosure, Whistleblowing, Exposure and other titles have been carried out. However, the Turkish studies on “Whistleblowing” differ in their titles and content, as well as inconsistent with international citations. Therefore, in our study, accounting principles; The principles of time period, truthfulness and comparability and the inconsistency of these concepts in terms of intelligibility, comparability, objectivity, historicity and semantic aspects have been revealed by the meta-ethical criticism of these asemanatic and asistematic concepts. Asemanatic and unsystematic inconsistencies have resulted in the discovery of “aksıraçerlik” concepts.

Keywords: Whistleblowing, Accounting, Unethical, Good Governance

Jel Codes: M41-M42-A13

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İİBF-İşletme Bölümü, ahmetunsal@mail.ru

1.GİRİŞ

İngilizce bir “whistleblowing” kavramının Türkçeye çevrilmesinde birbirinden farklı ve asemantik kavramların kullanılması ulusal düzeyde anlamsal kargaşa yaratması yanında bu kavramın gerçeklikle arasındaki nesnetiksel ve beynetiksel (rational) bağı adeta koparmaktadır. Kleinhempel (2011) Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) sahtemisliklere Karşı Sertifikalı Denetçiler Derneği³, kanuna aykırı uygulamaların resmi denetimlerden ziyade “Whistleblower” sayesinde ortaya çıkarıldığını ve ortaya çıkarılan etiğe aykırılıklar denetim işlemlerinin de % 60’ının “Whistleblower”lar tarafından geldiğini belirtmektedir (Uyar ve Yelgen, 2015: 86). Konu iyi yönetim sisteminin bir alt sistemi olarak yönetiksel (unethical) uygulamalar karşı düzenlemeleri içermektedir. Dolayısıyla “Whistleblowing” kavramı bir sözcükten öte, kurumlaşmanın, saydamlaşma ve iyi yönetim (Good Governance) sistemin alt sistemidir. Bu alt sistem yönetiksel kötü yönetime karşı bir sigorta görevi görmektedir. “Whistleblower” sayesinde tasarruf edilen veya geri kazanılan kamusal kaynaklar toplumun refah düzeyinin artırılmasına olumlu katkı sağladığı gibi adaletin gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır. Yönetiksel kötü yönetim uygulamalarından kaybedilen ulusal kaynaklar savurganlığa, toplumsal ve bikişsel çatışmalarla yaşam kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Bütün bunlara karşın “Whistleblowing” uygulamaları toplumsal yaşam kalitesinin artırılmasına önemli ve olumlu katkılar sağlamakta olup, maliyeti sadece dürüstlük ve suçkırımdan (cezai yasal yaptırım) oluşmaktadır.

İyi yönetim sisteminin bir alt sistemi olan “whistleblowing” işlenen suçların cezasız kaldığı toplumlarda veya kurumlarda yasal eşitliğe ve dürüstlüğe aykırı uygulamaların cezasız kalmaması için “Whistleblower” tarafından bu suçları yetkililere bildirilmesidir. Yaklaşık 60 yıllık bir (d)öneme sahip “Whistleblowing” kavramı başta; yönetsel, denetimsel ve yargısal alıntıyayında (literature) önemli işlev görmektedir. Ancak önemine rağmen Türkçe alıntıyayındaki çalışmaların tamamında bir taraftan kavramsızlık sorunu vurgulanırken, diğer taraftan ne zaman ortaya çıktığı belli olmayan aneski⁴ (ancient) Türkçe kavramların kullanılması, iyi yönetim sisteminin görünmez anahtarı olan bu sistemi adeta işlevsiz kılmaktadır. Muhasebede dönemsellik hem durumun hem de yönetkinliklerin (faaliyetlerin) ölçümünde belirleyicidir. Ne zaman ortaya çıktığı belli olmayan bir dönem ve onun kavramıyla dönemi ve amacı belli bir kavramı birbirine eş kılmak nesnel olmadığı gibi beynetiksel (rational) de değildir. Bu nedenle ortaya çıktığı dönemi belli dönemsel “Whistleblowing” kavramı yerine kullanılan aneski Türkçe kavramların geçmişi yüzlerce hatta binlerce yıl öncesine dayandırılması pragmatist bir yaklaşım olarak görülse de stratejik yanlışlıklardan (errors) öteye gitmemektedir.

2.ULUSLARARASI WHISTLEBLOWING KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI

“Whistleblower”, yasadışı veya yönetiksel yönetkinliklerin biçimsel yaptırım gücü olan kişi veya kurullara bildirilmesini tanımlanmakta olup, günümüzde birçok ülkede yasal olarak da desteklenen bir sistemdir (Turan Ve Haşit, 2021: 141). Time Dergisi tarafından birinden farklı kurumlarda sahtemislik işlemleri kamu kurumlarına bildirerek, bu sahtemisliklere ortak olmayan üç kadına “2003 Yılıın İnsanları” ödülü verilmiştir. Kadınlardan ilki Sherron Watkins, Enron şirketinde genel müdür yardımcısı olarak görev yaparken gerçeğe aykırı muhasebe sahtemisliklerini şirket CEO’suna bildirdiğinden dolayı pasif göreve atanmıştır. Bunun üzerine Watkins kurumdaki gerçeğe aykırı muhasebe işlemlerini dış kurumlara bildirerek kurumundan istifa etmiştir. Bu bildirim ile Enron şirketinin çöküşüyle sonuçlanacak süreç başlamıştır. İkinci kadın Cynthia Cooper, WorldCom şirketinin hesaplarında 9 milyar dolarlık yönetiksel işlemleri saptamış ve durumu denetçi şirket Arthur Andersen’e bildirmiştir.

² İngilizce “whistleblowing” Kavramını bazı yazarlar Türkçe olarak metin içinde kullanmalarına karşın, biz bu çalışmamızda bu kavramı Türkçe kavram olarak benimsemişimizden metin içinde “whistleblowing” olarak kullanmış bulunuyoruz. Ayrıca bu kavram yerine kullanılan “muhbirlik, ihbarcılık, haber uçurma, olumsuz durum açıklama, uyarıcılık, sivil erdem gibi kavramları da benimsemiyoruz. İleri kısımlarda gerekçeleriyle ortaya konulacağı üzere “whistleblowing” yerine “aksıraçerlik”, Whistleblower” yerine ise “aksıraçer” kavramını kullanmış bulunmaktayız.

³ Association of Certified Fraud Examiners-ACFE

⁴Bazı yazarlar İngilizce “Ancient” kavramı yerine asemantik “eski” kavramını kullanmaktadırlar. Oysa bu kavramın esası eski (kullanılmayan) olmayıp ne zaman ortaya çıktığı belli olmayan bir şeyin hala kullanılmasını ifade etmektedir. Bu anlam bilgisine dayalı olarak İngilizce kavram karşılığı olarak bu çalışmada ne zaman ortaya çıktığı belli olmayan eski ana ait “Aneski veya aneskiyel” kavramı kullanılmıştır.

Denetim şirketinin olayı görmezden gelmesi üzerine, gerçeğe aykırı işlemleri kamu kurumlarına bildirerek denetimsel sahtemisliği ortaya çıkarmıştır. Üçüncü kadın Coleen Rowley ise bir FBI ajanı olarak, 11 Eylül'den aylar önce şüpheli bazı kişilerin ABD'de uçuş dersleri aldığını amirlerine iletmesine karşın, amirleri bu bilgiyi umursamamışlardır. 11 Eylül saldırısından sonra daha önce amirlerine sunduğu ancak değerlendirilmemiş 13 sayfalık raporu Senato İstihbarat Komitesi üyelerine vermiştir (Aydın, 2003: 80). Milenyumdan sonraki bu “Whistleblower” kahramanları gerek sermaye piyasalarının ekbiçimlendirilmesinde (reform) gerekse diğer kamu kurumlarının yapısı üzerinde yapılan düzenlemelere etkide bulunarak kurumlarda bir nevi kurumsal etikseme hareketinin başlatılmasına neden olmuşlardır. Kurumsal etikseme, etiksel ilkelere karşı duyarlılığı anlatmakta olup, etiksemenin olmadığı kurumlarda zaten ne iyi yönetim ilkelerinden ne de etiksel ilkelerin geçerliliği bulunmakta olup, bu kurumlar daha çok kişimsel yönetime sahip kurumlardır. Kişimsel yönetim, bir kurum yönetiminde nesnetikser ve beynetikser ilkeler yerine kişimsel değerlerden örülü sınırları belirsiz değerler sisteminin esas alınmasını tanımlamaktadır.

2.1. Ulusal Alıntıyayında Yaratılan Kavramsal Kargaşa

Uluslararası kavramların ulusal bir dile çevrilmesinde de kişimsel çeviri ve nesnetikser çeviri olmak üzer iki türlü çeviri yapılmaktadır. Kişimsel çeviri, çevirmenin kişisel eğilimlerine göre nesnel bir kavramın gerçeğe aykırı biçimde çevrilmesini tanımlarken, nesnetikser çeviri kavramın nesnel (maddi) belgisine (information) yapılan çeviriyi tanımlamaktadır. İyi bir çevirmenden beklenen nesnenin özellikleri ve anlam belgisine göre yapılan çeviridir. Ancak bazen yeryüzünde enyenli (innovative) bir kavramın ortaya çıkması, bu kavramın ulusal bir dile aktarılmasında yeni bir kavram üretilmesini kaçınılmaz kılmakla birlikte, bilimsel konuya yabancı olan kişiler gerçekte enyenli kavramın anlam felsefesine sahip olmadıklarından, bilmediklerinin farkında bile değildirler. Aslında bilmediklerinin farkında olmama durumu bilimsel sanmalaklık (ignorance) sorunu olup, hakkında bilmedikleri konularda çeviri yapmak sanmalaklı çevrim yanlışlıklarını (errors) ortaya çıkarmaktadır. “whistleblowing” kavramı da sanmalaklı çevrim yanlışlıklarının yapıldığı kavramlardan biri olup, bu alanda yoğun biçimde kişimsel yanlışlıklar yapılmaktadır. Bunun nedeni bir kavramın Türkçeye çevrilmesinde konuyla ilgisiz ve birbirinden bağımsız onlarca beynetiksenmez (nonrational) kavramın kullanılıyor olmasıdır.

Çetinel ve Taslak (2017) “Whistleblowing” kavramının Türkçe karşılığının bulunmadığını bu kavram yerine kullanılan kavramları şu şekilde sıralamıştır. “Alp (2014:385) *işçinin ifşa ve ihbarı*; Aydın (2002-2003: 81) *bilgi uçurma*; Sayğan ve Bedük (2013: 1) ile Esen ve Kaplan (2012: 34) *ahlaki olmayan davranışların duyurulması*; Mercan (2012: 167) *bilgi ifşası, ihbar*; Taş (2015: 1) *izharcılık*; Aktan (2006: 1). *Organizasyonlarda yanlış uygulamalara karşı bir sivil erdem, ahlaki tepki ve vicdani red davranışı*; Başol ve Karatuna (2015: 153) *örgütlerde karşılaşılan olumsuz durumların çalışanlarca ifşa edilmesi*; Karadal vd. (2016) *ihbarcılık*; Yürür vd. (2015:727) *olumsuz durumları ifşa etme*” olarak tanımlamışlardır. “whistleblowing” kavramının Türkçede farklı kullanımlarına ilişkin Uğur ve Özdemir (2019) çalışmasında toplam 46 çalışma incelemiştir. İncelemesi sonucunda “Whistleblowing” kavramı yerine Türkçe alıntıyayında uluslararası eş değeri bulunmayan çok sayıda kavram kullanıldığını tespit etmiştir. Türkçe alıntıyayında bu kavram yerine kullanılan; ihbarcılık, muhbircilik, gammazlık, ifşa, açığa çıkarma, bilgi, haber uçurma, izharcılık, “Whistleblowing” gibi kavramların hiçbirinin bu kavramın anlamını karşılamadığını belirtmiştir. Konunun kavramsal kargaşası hakkında bir başka çalışma yapan Aydan (2018) çalışmasında “Türkçede “Whistleblowing” kavramı yerine kullanılan bu kavramsal karmaşıklık giderilmeli ve örgütsel davranış alanında bu kavram için tek tip bir kullanım geliştirilmelidir” önerisi getirmiştir. Ancak “whistleblowing” kavramının bir sistem olarak ortaya çıkmasından bu yana 20 yıl geçmesine karşın, bugüne değin semantik bir kavram ortaya çıkmaması önemli eksiklik oluşturmaktadır.

2.1.1. Semantik “Whistleblowing” Yerine Asemantik “Ahlaka Aykırılık” Kullanımı

Uluslararası alıntıyayındaki “Whistleblowing” Türkçe alıntıyayında bazı yazarlar tarafından gerçek anlam felsefesinden farklı olarak “Ahlaka aykırılık” olarak Türkçeye çevrilmektedir. Bunlardan Esen ve Kaplan, (2012) “Whistleblowing” Kavramını “*İşletmelerde ahlaki olmayan davranışların kurum içinde veya kurum dışında duyurulmasıdır*” (Esen ve Kaplan, 2012: 48). Şeklinde tanımlamaktadırlar. Yazarların makalesi Google akademikte 20.07.2021 tarihi itibarıyla 25 atıf almış durumdadır(<https://scholar.google.com>). “Whistleblowing” kavramını Sayğan ve Bedük, (2013) ahlaki

olmayan davranışların duyurulması (Sayğan ve Bedük,2013:3) şeklinde tanımlamışlardır. Bu çalışma 20.07.2021 itibariyle 57 atıf almıştır(<https://scholar.google.com>). Bu yazarların yanılgısı ahlaka aykırılıkların yetkililerin denetimine ve suçkırımı tabi olduklarını sanmalamalarına (ignorance) karşın, demokratik ülkelerde ne ahlaki denetim ne de ahlaka aykırılıkların yasal suçkırımı bulunmaktadır. Bunun nedeni milyarlarca ahlak çeşidi olması ve bunların kişiden kişiye değişen kişimsel nitelik taşımalarıdır. Bütün bunlara karşın etiksemezlik (nonethical) başta etik ilkeler olmak üzere (ana)yasal ilkelerin ve onun kurallarına aykırı davranışla kamu güvenliğini veya çıkarını bozucu davranışlardan oluşmaktadır. Kamu güveni ve çıkarı ise beynetiksel (rational) ve nesnetiksel beklentilerden oluşmaktadır.

Dünyada gelişmemiş birkaç ülke dışında hiçbir ülkede ahlaka aykırılıkların denetleyen veya yargılayan ülke bulunmadığı gibi, ahlaka aykırılıklar denetlenebilir nesnetikser ve beynetikser davranışlar da değildirler. Ayrıca ahlaka aykırı davranışların yaptırımı da bulunmamaktadır. Her etiksel davranış aynı zamanda ahlaki davranışken, her ahlaki davranış etik davranış değildir. Bunun nedeni ahlak içerdar⁵ (internal) yaşamı düzenlerken etik ve yasalar dışardar (external) yaşama ait sosyal sistemi düzenlemektedir. Bunun yanında ahlaki kurallar genelleyici kurallar olmazken, etiksel ve (ana)yasal kurallar genelleyici kurallardır. Etiksel genel ilkeler bütün kurumlar ve emekstarsel (Professional) örgütler için geçerliken ayrıca emekstarlığın kendisine özgü şartlarından dolayı ilave etik ilkelere gereksinim bulunmaktadır. Bunun yanında Ahlakın dinsel kökenleri bulunabilirken etik ve (ana)yasal düzenin dinsel kökenleri bulunmayıp, zaten içerdar ahlakın sorgulaması üzerine kuruludur. Etikte kişisel inançlar değişse bile doğru ve yanlış kişilere göre değişmezken, ahlakta doğru ve yanlış kişinin içerdar inanç sistemine göre değişmekte ve biçimlenmektedir. “Whistleblowing” kavramını muhbirlik ve ihbarcılık olarak görmek beraberinde “ahlaka aykırılığı” getirirken “Wihisteblowing” yasal düzenlemesinin yapıldığı başta ABD ve Avrupa Birliği (AB) olmak üzere hiçbir ülkede ahlaka aykırılıklara ilişkin düzenleme yapılmamış olup, ahlaki özgürlüklerin en yoğun yaşandığı ülkedir. Kaldı ki yokeretiksel sahtemislere ilişkin etiksel düzenlemeler ve “Whistleblower” koruma programları ahlaka aykırılıklar için değil, bunların aksine etiksenmez (nonethical) uygulamalara karşı getirilmiştir.

“whistleblowing” yokeretiksel davranışlara karşı korunabilmesi için, “whistleblowing” konularıyla aksıraçerlerin kimlerden oluşacağını sınırlarının çizilmesi gerekmektedir (Konyalı, 2021: 415). Bu amaçla AB temel “whistleblowing” konularını belirlemiş olmakla birlikte, üye ülkeler “whistleblowing” konularını genişletici düzenleme yapma yetkisi vermiştir. Buna göre AB’nin asgari düzeyde belirlediği “whistleblowing” konuları; Kamu ihaleleri ve ayrıcalıkların verilmesi, finansal hizmetler ve piyasalar, kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesi, ürün güvenliği ve kuralartılara (standartlara) uygunluğu, ulaşım güvenliği konularından oluşmaktadır. Ayrıca nükleer enerji güvenliği, gıda ve yem ürünleri güvenliği, hayvan sağlığı ve korunması, kamu sağlığı, tüketicinin korunması, kişisel verilerin ve iletişim ve haberleşme sistemleri de “whistleblowing” konularını oluşturmaktadır (Alp, 2021: 13-14). Avrupa Birliğine üye devletler bu “whistleblowing” konularını genişletebilirler ancak daraltamazlar. ABD Menkul Kıymetler Borsası Kanunu’nu ihlal edenleri bildiren (SEC) “Whistleblower”lardan gelen belgeler sayesinde dolandırıcılık ve başka ihlallerin erken tespitine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla bu durum yatırımcılara verilen zararı en aza indirmesine, ABD sermaye piyasalarının bütünlüğünü daha iyi korumasına yokeretiksel davranışlardan sorumlu olanları daha hızlı bir şekilde sorumlu tutmasına olanak tanımaktadır. Bunun yanında tespit edilen ihlallerdeki yaptırım tutarına göre “Whistleblower”lere ödül verilmektedir. Ödül alabilmenin şartları; a) “Whistleblower” olması, b) Gönüllü SEC veya CFTC’ye “whistleblowing yapması, c) Orijinal belgileme ile d) 1.000.000 Dolardan fazla geri kazanımla sonuçlanma, e) Kurtarılan paranın %10’u ile %30’u arasında bir tutar ödül olarak “Whistleblower” a ödenilmektedir (Sturc Ve Diğerleri, 2011: 41).

2.1.2. Sistematik “Whistleblowing” Yerine Asistematik “Bilgi İfşası” Kullanımı

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Kaynaklı yokeretiksel muhasebe ve denetim olaylarından sonra iyi yönetim (Good Governance) sistemini ortaya çıkarmıştır. Bu iyi yönetim sisteminin ortaya çıkmasını da birkaç “Whistleblower” tetiklemiş ve “Whistleblowing” sistemin alt sistemi haline gelmiştir. Sosyal ve kurumsal yaşamda her şey planlandığı gibi işlememekte veya istemeyerek yanlışlıklar yapılması

⁵ İngilizce “internal” kavramı içeri doğru, “external” kavramı dışarı doğru yönelmeyi belirtirken, Türkçeye iç-dış veya içsel-dışsal biçimde yanlış çevrilmektedir. Bunun nedeni içerdar veya dışardan içeri veya dışarı doğru yönelmeyi belirtirken, iç veya dış durumu belirtmektedir. Bu nedenle bu kavramların gerçeğe uygun semantik biçimde temsili gerektirmektedir.

sosyalliğin doğasında bulunmaktadır. Buna göre her yapılan yanlışlığın kurum içinde veya dışında yetkililere bildirilmesi de yönetsel, denetimsel ve yargısal yetkinliklerin doğasına aykırıdır. Bu gerçekliğe karşın ulusal alıntıyayında birçok çalışmada ve yukarıda kaynakları gösterildiği gibi ”*Bilgi İfşası*”, ”*Sorun Bildirme*”, ”*Olumsuz Durum Bildirme*” ve benzeri kavramlar asemantik ve asistematik biçimde kullanılmaktadır. Bunun nedeni yetkililere bir açıklamada bulunabilmek için zedelenmiş bir kamu yararı veya suçkırımsız kalmış bir suçun bildirilmesini gerektirmektedir. Yoksa her olumsuz durumda yetkililere olumsuzluğu haber vermek bu kavramlarda olduğu gibi iş yaşamının doğasına ve emekstarsel sorumsuzlığa (responsibility) aykırıdır.

Mali olayların takibinde parayla ölçülebilen olaylar muhasebenin konusuysa ”Whistleblowing” sisteminin konusu da sadece yokeriksel suç teşkil eden olaylar konu olup, bunların aksine herhangi bir *olumsuz olayı* ”whistleblower” kendisine konu almamaktadır. Ayrıca ”Whistleblowing” konusu bilgi ifşası olmayıp, işlenen suçun yaptırım veya suçkırım amacıyla yetkililere aktarılmasıdır. Bunun nedeni ise her sorunun veya her olumsuz durumun kamuyu ilgilendirmemesinden kaynaklanmasıdır. Bir sorunun ”Whistleblower”u ilgilendirebilmesi için bunda kamusal veya kurumsal yokeriksel maliyetlerin veya kamu çıkarının olmasını gerektirmesidir. Yokeriksel olmayan ve istenmeden gerçekleşen doğal ve olağandışı maliyetler aynı zamanda kamusal öngörülebilir maliyetler olduğundan ortada bir yokeriksel suç bulunmamaktadır. Yokeriksel maliyetler bir kuruma veya kamuya normal görülmeyecek hırsızlık, rant, ayrımcılık ve kayırmacılık, rüşvet ve başka maliyetlerin topluma veya kamuya yüklenmesidir. Kişisel harcamaların kurumsal harcama olarak gösterilmesi bu kişisel maliyetler bütün kamuya ödetilmesinden dolayı yokeriksel maliyet olup, bu maliyetin bunu gider gösterenden geri tahsilini gerektirmektedir.

2.1.3. Muhbirlik ve İhbarcılık Kavramı Üzerine

İngilizce ”whistleblowing” kavramı ilk defa 1963 yılında ortaya çıkmış ve milenyumdan sonraki muhasebe ve denetim sahemisliklerinden sonra iyi yönetim (good governance) sisteminin alt sistemine dönüşmüştür. Bazıları tarafından pragmatist ve sanlış (error) biçimde ”whistleblowing” kavramı yerine kullanılan ”muhbirlik” veya ”ihbarcılık” ise Türkçede zaten binlerce yıldır var olan kavramlardır. Sorulması gereken soru İngilizlerde 1963 yılından önce muhbirliği veya ihbarcılığı anlatan başka bir kavramları yok muydu? Veya soruyu tersten sorarsak İngiliz dilinde ”muhbirlik ve ihbarcılık kavramı yokmuydu da Türkçe bu kavramlar yerine ”whistleblowing” kavramını kullanmaya başladılar. Devamında beynetiksel birçok soru sorulabilir ve bu sorular ya yanıtız kalacaktır ya da beynetiksenmez (nonrasyonel) yanıtlar verilecektir. Bu nedenle bu soruların yanıtları bu kavramları asistematik kavramlara dönüştürmektedir. Diğer bir deyişle muhbirlik veya ihbarcılık iyi yönetim uygulaması değil, aksine kötü yönetimi destekleyen uygulamalardan örölüdür. Buna karşın ”whistleblowing” iyi uygulamaları desteklemek amacıyla yokeriksel olayların ve işlemlerin yetkililere etiksel ve ilkesel destek sağlama yetkinliklerinden oluşmaktadır.

2.1.4. Ve Diğerleri

İngilizce ”whistleblowing” kavramının Türkçeye çevrilmesinde, ”sivil erdem”, ”vicdani red”, ”bilgi uçurma”, ”haber uçurma” gibi söyleyenin dahi hangi anlamda kullandığını açıklayamayacağı ne anlama geldiği belirsiz kişimser anlamlarda kullanılmaktadır. ”Sivil erdem” kavramı bunlardan biri olup, erdem kökeni ilkçağa kadar gider ve erkekçi erdemler bir etik teorisini açıklamaktadır. Oysa ”whistleblowing” kahramanlarının neredeyse tamamı kadın olup, cinsiyetçi bir yaklaşımla bulunmak mı gerekir? Erdemcilik, kişiliklilik anlamındaysa kullanılıyorsa ”Whistleblower”ın kimliğini veya kişiliğini gizleyerek kurum içine veya kurum dışındaki yetkililere bildirimde bulunmasının sivil erdemle bağlantısı nedir? Veya ”sivil” kavramı erdeme ne katmaktadır? Soruların yanıtız kaldığı, beynetiksenmez veya yokbeynetiksel (irrational) gerekçeleri ortaya çıkarmaktadır.

2.2. Ulusal Alıntıyayında Sistemsel Kargaşa

Çağdaş yönetim sistemi olan iyi yönetsel ”Whistleblowing” kavramı yerine ne zaman ortaya çıktığı belli olmayan ve yüzlerce hatta binlerce yıl öncesine ait aneski kavramların kullanılıyor olması sadece kavramsal tutarsızlık değil aynı zamanda yönetsel ve denetimsel tutarsızlıkları da beraberinde getirmektedir. Oysa bu kavramlar yönetimler ve denetimler için işe yaramaz bir sembol olmayıp, işlevsel nesnel araç görevi görmektedirler. Bunun nedeni her kavram sadece bir sözcük değil aynı zamanda tarih ve kültür taşımasıdır. Aneski kavramlardan muhbirlik içinden çıktığı döneme ait ahlaki ve ahlaksızlık anlayışlarını taşıırken, iyi yönetimin alt sistemi olan ”Whistleblowing” kurumsal yokerik

sahtemelik anlamı taşımaktadır. Dolayısıyla muhbirlik bireysel inanç sisteminin ürünü ve bireysel ilişkileri düzenlerken, etik toplumsal, yönetsel ve yargısal sisteminin ürünü olarak nesnetiksel ve beynetiksel ilişkileri düzenlemektedir. Bu durum aneksisel muhbirlik ve ihbarcılık haksız çıkar sağlamak amacıyla doğru ve dürüst yapılan işlemleri engelleme anlamındayken, “Whistleblowing” sistemi yoketikselsel yapılan hırsızlık, dolandırıcılık, rüşvet ve başka ilişkileri eşitliğe ve dürüstlüğü bilinçsel suçkırım sağlanması amacıyla yetkililere bildirilmesi olarak ortaya çıkarmaktadır. Bütün bu nedenlerle “muhbirlik ve ihbarcılık” kavramları içinde bulunduğu dönemin dedokudularını taşıırken, “whistleblowing” gerçeğe dayalı yoketikselsel bilgi (information) taşımaktadır.

2.2.1.İçerikle Biçim Arasındaki Karşılaştırılamazlık

Ulusal alıntıyayında yapılan çalışmaların neredeyse tamamının başlığında uluslararası “Whistleblowing” yerine tek bir ulusal kavram kullanılırken, bu çalışmaların her birinin içeriğinde birbirine zıt ve birbirinden farklı onlarca ulusal kavram kullanılmaktadır. Bu çalışmalardan birinde Sayğan ve Bedük (2013) “Ahlaki Olmayan Davranışların Duyurulması (Whistleblowing) ve Etik İklimi İlişkisi Üzerine Bir Uygulama” adlı çalışmasının sadece bir paragrafında “whistleblowing” kavramı yerine birbirinden farklı on kavram kullanmıştır. Bunlar; “Ahlaki olmayan davranışların duyurulması (whistleblowing) , etik-dışı olay, davranış ve faaliyetlerin, gerekli önlemlerin alınması amacıyla, gerek işletme içi, yeterli gelmediği takdirde de işletme dışına bildirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Uygunsuzluğun ortadan kaldırılması ya da minimize edilmesi için yapılan bu iş (açığa çıkarma) eylemi, vicdani bir faaliyet olarak nitelendirilebilir. Etik/yasa-dışı davranışlara şahit olan örgüt çalışanlarının, kamu yararını düşünerek yukarıda belirtilen paragraflardaki olumsuz örnek olayları engellemeye çalışmak amacıyla iş (ada bulunması konunun özünü oluşturmaktadır)”(Sayğan ve Bedük, 2013: 3). Görüldüğü gibi makalenin başlığında “whistleblowing” “ahlaka aykırılık” anlamında kullanılırken, içeriğinde bir paragrafında “whistleblowing” kavramı birbirinden farklı pek çok anlamda kullanılmıştır. İngilizce bir kavramın bir paragrafta birbirinden farklı anlamlarda kullanılması; bu kavramı anlaşılmaz yapması yanında, karşılaştırılamaz kılmakta ve gerçeklikle arasındaki nesnetiksel bağını koparmaktadır.

2.2.2.Kavramsal Dönem Karşılaştırılamazlığı

İngilizce “Whistleblowing” kavramı ne zaman ortaya çıktığı belli dönemsel çağdaş bir kavramdır. Türkçe alıntıyayında ne zaman ortaya çıktığı belirsiz aneksisel kavramlar bunları asemantik anlamlı kılmaktadır. Bu aneksisel kavramları kullanan Candan ve Kaya (2015)’ya göre “Whistleblowing” kavramı ilk olarak 1963 yılında kullanılmıştır. Bu tarihte Otto F. Otepka’nın güvenlik riskleri ile ilgili Amerikan Senatosu Alt Komitesine verdiği raporda bu kavramın geçtiği görülmektedir. Peters ve Branch (1972)’ göre Otepka modern dönemdeki ilk “ihbarcı” olarak görülmektedir (Candan ve Kaya, 2015: 308-309). Candan ve Kaya bu ifadeleriyle ne zaman ortaya çıktığı belli dönemsel “Whistleblower” kavramını, ne zaman ortaya çıktığı belirsiz aneksisel “ihbarcı” şeklinde göstermesi, kavramların dönemsel karşılaştırılabilirliğine aykırıdır. Bunun yanında kavramların içeriğini de gerçeğe aykırı biçimde ihbarcı olarak Türkçeye aktararak “Whistleblower” işlevini amacından uzaklaştırmıştır. Bu çalışma 15.07.2021 tarihi itibarıyla Google akademikte 27 atıf almıştır(<https://scholar.google.com>).

Uğur ve Özdemir (2019) “Whistleblowing” üzerine yaptıkları çalışmalarının öneriler kısmında “Whistleblowing” anlamını “üzeri kapatılın bir suçun veya gizliliğin açığa çıkarılması olduğunu” bundan dolayı “Whistleblowing” kavram karşılığı olarak Türkçe “Uyarıcı ve uyarıcılık” kavramını önermiştir (Uğur Ve Özdemir, 2019: 77). Yazarlar “Whistleblowing” konusu hakkında doğru tanım yapmalarına karşın, bu tanım kavramlaştırma veya biçimlendirme konusunda asemantik biçim kullanmışlardır. Bunun birinci nedeni uyarıcılık kavramı da diğer ne zaman ortaya çıktığı belli olmayan aneksisel bir kavram olduğu gibi geçmiş yüzyılların yönetim ve kültürüne ait aneksisel bir kavram olmasıdır. Diğer ise “Uyarı” gelecekteki olası meydana gelecek olayları kapsamına almasına karşın, “Whistleblowing” geçmişte tamamlanmış ancak suçkırım gerçekleşmemesinden dolayı ceza alınmasının ve gerçeğin ortaya çıkarılmasının sağlanması amacıyla yapılan bir yönetkinliktir. Bunun dışında uyarı, uyarma yetkisine sahip kişilerin yukarıdan aşağı bir silsileyi anlatmasına karşın, “Whistleblowing” sisteminde genellikle alttan yukarı doğru işlenen suçun haykırışı bulunmaktadır. Ayrıca uyarma yetkisine sahip kişiler zaten sorun çözme yetkisine de sahiptirler. Muhasebe ilkesel olarak tarihsel maliyet ilkesine göre gerçekleşmiş olayları belgeye dayalı olarak kaydederek belgilendirme (Informate) yapmaktadır. Buna karşın bir “Whistleblower” da gerçekleşmiş olayları bilgiye (Information) dayalı olarak yetkililere belgilendirmektedir. Bunlardan belgilendirme

(Documandation), Bilgi (Knowledge) ve belgilendirme (Informate) birbirinden farklı olup, “whistleblowing” üzerine yapılan çalışmaların neredeyse tamamında bu ayrıma hiç dikkat edilmemesi stratejik bir eksiklikler. Oysa bilgilendirme belgilemeden farklı olup, bilgi belgiye yorum katılmasıdır. Bu durum yemeğe baharat katılmasına benzetilebilir. Katılan baharat türüne göre yemeğin biçimlendirilmesidir ki bu durum belginin nesnetikserliği ve beynetikserliğine aykırı yönlendirir. “Whistleblower” yönetkinlikleri ile kişilerin yaşamlarının yönleri olumlu veya olumsuz biçimde değişmektedir. Yaşamların yönünü değiştirme gücüne sahip böyle bir kavramın da kişimser eğilimlerden uzak nesnetikser ve beynetikser gerekçelere ve amaçlara sahip olması kendinden beklenmektedir.

Her kavram sadece bir sözcük olmayıp hem kendi kültürünü hem de kendi tarihini taşımaktadır. Filmlere, kitaplara yüzlerce yıl konu olmuş “ihbarcı” kavramının anlamı genellikle doğru dürüstlüğü karşı iftirayı ifade etmesidir. Oysa “Whistleblowing” kavramı bunun tam tersi olup, yokeriksel hainliklere karşı doğru dürüstlüğü temsil etmesidir. Muhasebe bilminde doğruluğun ölçüsü zamanlılık olduğu gibi, birçok yokeriksel muhasebe işlemleri zamanlılık ilkesinin sorunsamazlığıyla (omission) yapılmaktadır. Bunun yanında muhasebenin ilkelerinden dönemsellik kavramı mali olay ve işlemlerin (kavramların) gerçekleştikleri dönemlerine göre ölçülmesini gerektirmektedir. Bu durum kavramların ölçülmesi için de geçerli bir ilke olup, “Whistleblowing” kavramını ortaya çıkaran nedenler ve zaman yokerikleşmeye karşı bir suçkırım savaşıdır. Buna karşın haber/ Bilgi uçurma, ifşa, muhbirlik veya ihbarcılık kişimser bir sevincin, üzüntünün, endişenin, dedikodunun, uyarı ve başka olay ve duyguları anlatmaktadır. Kişimser olaylar genellikle kamusal kişiliği ilgilendirmedikinden biçimsel olmayan ilişkilerin ürünüdürler. Muhbirlik, ihbarcılık ahlaka aykırı olayları beraberinde getirirken “Whistleblowing” sistemi yasayla belirlenmiş biçimsel bir süreç olup, kamusal veya kurumsal çıkarlarla ilgili olmayan belgiler yaptırma veya düzenlemeye tabi değildirler. Güvenilmez ve kamusal olmayan dedikodularla bazı kişi veya kurumları suçlamak ta yokeriksel bir davranıştır.

3. “WHISTLEBLOWING” İLE AKSIRAÇERLİK KARŞILAŞTIRMASI

İngilizce “whistleblowing” kavramıyla Türkçe aksıraçerlik kavramı anlam felsefesi ile semantik anlam bütünlüğü sağlamakta olup, her iki kavramın kaynak özellikleri “üfleme, darbe, patlamak, patlatmak, sigortası atmak, parlamak, fişkırmak, defolmak, atmak ve kaçmak “fiillerini temsil etmektedir.

3.1. Whistleblowing Kavramıyla Aksıraçerlik Kavramının Karşılaştırılması

İyi yönetim sisteminin bir alt sistemi olan semantik ve sistematik anlamlı “whistleblowing” kavramına karşılık gelen Türkçe kavram aksıraçerlik kavramıdır. Aksıraçerlik kavramı bir bünyedeki yokeriksel (unethical) rahatsızlıkların alttan üste doğru aksıraçılmasıyla kurumdan veya dışardan yetkililerin yardımı çağırılması veya onlara etiksel destek sağlanmasıdır.

3.1.1. “Whistleblowing”te Semantik ve Sistematik Karşılaştırma

ABD ve diğer bazı ülkelerde yasadışı veya yokeriksel faaliyetleri ortaya çıkaran kişilere bunun karşılığında ödüller verilmesi gelenek olup, “Whistleblowing” kavramındaki “whistle” halka açık etkinliklerde, genellikle destek veya teşviki içermektedir (www.etymonline.com). Yokeriksel yönetkinlikleri ortaya çıkaranlara ödül verme geleneği de yeni olmayıp yüzyıllar öncesine dayanmaktadır (Turan Ve Haşit,2021: 151). İngilizce “Whistleblowing” kavramının kökeninde “**Blow**” kavramı; “Üfleme, Darbe, patlamak, patlatmak, sigortası atmak, parlamak, fişkırmak, defolmak, atmak ve kaçmak (twwww.tureng.com) anlamları bulunmaktadır. Birçok yazar “Blow” kavramındaki bu on adet kavramdan 9 adedinin görmezden gelirken, bunlar arasından adeta en değersiz “üfleme” kavramını “Whistleblowing” ile ilişkilendirerek sığ bir değerlendirme yapmaktadırlar. Oysa “Whistleblowing” kavramının gerçek anlamı üfleme olmayıp, gerçek anlamı Türkçeye çevrilmeyen diğer dokuz anlam içinde bulunmaktadır. “Üfleme” anlamı Fısıldaşma, Dedikodu (Gossip), muhbirlik ve içerdar kötü ahlakla ilişkiliyken, diğer dokuz kavramın ortak özelliği ise mevcut bir durumdan çıkışı, kaçışı, patlamayı, sigorta atmasını içermektedir. İngilizce “Blow” kavramını daha iyi anlayabilmek için bu kavramla yakın ilişkili “Below” kavramının da incelenmesini gerektirmektedir. “Below” kavramının anlamı ise “altında, alt rütbede, cehennemde, daha düşük seviyede, düşük sevide anlamı (twwww.tureng.com) bulunmaktadır. “**Blow**” ve “**Below**” kavramları birlikte değerlendirildiğinde “Blowing” daha düşük seviye veya rütbedeki birinin patlaması, sigortasının atması anlamındadır.

“Whistle” kavramı ise “uğuldamak, ıslık çalmak, düdük çalmak, vınlamak, ıslık ve düdük, ıslık çalarak çağırarak, ıslık çalarak işaret vermek, ıslık çalarak yönlendirmek” (twwww.tureng.com) anlamlarında

kullanılmaktadır. Görüldüğü gibi “Whistle” anlamı; uğuldamak ve vınlamak bir bozukluktan çıkan sesi ifade ederken, diğer yedi anlam bir sesle yönlendirmeyi anlatmaktadır. Bu anlamlardan ulusal ve uluslararası alıntıyayında genellikle düdük ve hakemin düdüğüyle sembolleştirilmesine karşın, gerçek anlamı yukarıdaki “Blow” ve “Below” kavramıyla bağlantılıdır. Buna göre “whistleblowing” etimolojik anlamı seviye olarak alt sevide veya rütbede olan (Below) birisinin bir bozukluk veya sarsıntı durumunda (whistle) bu yapısal bozukluğu (uğultu) alttan üste doğru (yetkililere) patlatmasıdır. Bu etimolojik anlam Uğur ve Özdemir (2019), çalışmalarında açıkladığı gibi “*üzeri kapatılan bir suçun veya gizliliğin açığa çıkarılmasıdır*” (Uğur ve Özdemir, 2019: 77) anlamıyla da örtüşmektedir. Dolayısıyla “Whistleblower” bir kurumda veya bir görevin görülmesine ilişkin olarak yönetiksel bir davranışın kurum içindeki yetkililere veya kurum dışındaki yetkililere doğrudan veya dolaylı yollarla açıklayan kişiyi tanımlamaktadır.

3.1.2. Aksıraçerlikte Semantik ve Sistematik Karşılaştırma

Türkçede kavramlar hazinesindeki gerçekten İngilizce “Whistleblowing” kavramının biçimsel ve içeriksel belirleyici özelliklerini kavrayan bir kavram var mı? Sorusunun yanıtı bizi doğal olarak aksırmak⁶ fiiline ve ondan geliştireceğimiz aksıraçmak fiilini ortaya çıkarmaktadır. Aksırmak fiilinin içeriğinde; a) “Blow” kavramında olduğu gibi; *darbe, patlamak, patlatmak, sigortası atmak, parlamak, fişkırmak, defolmak, atmak ve kaçmak anlamları bulunmaktadır. Ayrıca b) Aksır kavram kökünde sır* (Karasırdasılık) kavramı bulunmakta, c) Aksırma fiilinde sırrın dışarı kuvvetle atılması, d) Aks Türkçede bünye anlamında, aksi ise ters anlamında olup, bünyeye aykırılıkların patlamayla aksırılması. e) Bünyeden aksırmayla atılan yönetiksel sırrın (Hastalık) belirtilmesini, f) Aksırma eyleminin aynı zamanda bünyenin yöketicileşmesine (Corruption) karşı bünyeyi koruma güdüsüyle aksıraçerin (Whistleblower) yetkiliye (doktora) çağrısını içermektedir. Bu kavramdan geliştirilen aksıraçmak (Whistleblowing) doğrudan, dolaylı veya rastlantısal olarak edinilen bir yöketicisel bir sırrın suçkırımın (cezalandırma) sağlanması için yetkililere etiksel yardım çağrısı yanında yargı sisteminin işlerliğine destek sağlamaktır. Görüldüğü gibi Türkçe aksıraçerlik kavramının anlam felsefesi İngilizce “Whistleblowing” kavramının anlam felsefesinden daha güçlü bir biçime ve içeriğe sahiptir. Bu durum aynı zamanda Türkçe kavramların semantik ve meta etik analizlerinin iyi yapıldığında hem Türkçenin anlaşılabilirliği ve karşılaştırılabilirliğine katkı sağlamakta hem de sanmalamaya (ignorance) karşı bilinçlenme yaratmaktadır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Uluslararası alanda Aksıraçerlik (whistleblowing) kavramını stratejik bir kavram yapan yöketicisel (Unethical) muhasebe ve denetim işlemlerinin birkaç “Whistleblower” tarafından ortaya çıkarılmasıyla iyi yönetim (Governance) sisteminin bir alt sistemi olarak yönetimde, denetimde ve yargıda kendisine yer edinmesidir. Ancak Türkçe alıntıyayında (Literature) “whistleblowing” yerine; *ifşâ, bilgi uçurma, ahlaki olmayan davranışlar, bilgi ifşası, ihbar, izharcılık, sivil erdem, ahlaki olumsuz durumların ifşası, uyarıcılık* ve başka şeklinde birbirinden farklı çok sayıda kavram kullanılırken, bu kavramlar anlaşılabilirliği, karşılaştırılabilirliği ve doğruluğu bulunmayan gerçeğe aykırı yanlışlıklar (errors) dizini oluşturmaktadırlar. Bunun nedenlerinden biri bu kavramların ortak özelliği yeryüzünde “Whistleblowing” yokken bile bu kavramlar yüzlerce yıl öncesinde zaten bulunmasıdır. Her kavram aynı zamanda tarihsel anlam ve kültür taşımakta olup, ne zaman ortaya çıktığı belli olmayan aneski (Ancient) kavramlar ile 1963 yılında ortaya çıkan çağdaş “Whistleblowing” kavramları birbirinden farklı anlam taşımaktadırlar.

“whistleblowing” sisteminin belirleyici özelliği suç teşkil eden yöketicisel uygulamaların yönetsel veya yargısal suçkırımın sağlanması amacıyla kurum içine veya kurum dışına biçimsel olarak belgilendirilmesi (Informate), muhbirlik veya ihbarcılık genellikle etiksel doğru dürüst uygulamaların engellenmesi amacıyla dedikodu biçiminde yapılmaktadır. Muhbirlik, ihbarcılık, bilgi uçurma, haber uçurma ve başka kavramların semantik “Whistleblowing” kavramına eş kılınması dönemsel ve yönetsel karşılaştırılabilirliği anlaşılmaz kılmaktadır. Nasıl ki muhasebe gerçeğe dayalı olarak belgelendirme ilkesine göre parayla ifade edilen olayları kurum içine ve dışına raporlarken, “Whistleblower” bir kurumla ilgili yöketicisel suç teşkil eden olayları kurum içine ve kurum dışına belgelendirmektedir. Muhasebe nasıl ki parasal olayların dışındaki olaylarla ilgilenmezken, bir

⁶Aksırma biyolojik olarak vücut savunma sisteminin tahriş edici bir maddeyle karşılaştığında veya bünyedeki bir hastalıktan dolayı burundan veya ağızdan kontrolsüz sıvı patlamasıyla sosyal ve doğal çevreye belirtir vermesidir.

“Whistleblower” da yönetimsel suç teşkil etmeyen olaylarla ilgilenmez. İlgilense dahi yetkililer ve yasalar nazarında bunların bir önemi bulunmamaktadır.

Aksıraçerlik çağdaş iyi yönetim sisteminin alt sistemidir. Bu sistemde dedikoduya veya bilgiye göre aksıraçerlik (whistleblowing) yapılmamakta, bunun aksine bilgiye (Information) dayalı belgilendirme yapılmaktadır. Türkçe alıntıyayında bilgiye dayalı aksıraçerliğe ilişkin hiçbir çalışmaya ulaşılmamış olup, aksıraçerlik yönetkinlikleri; bilgi uçurması, bilgi açıklamadan farklıdır. Eğer birileri bir şeyden dolayı suçlanırken yorum katılıyorsa bu bilgi aynı zamanda kuşkuyla yaklaşılacak güvenilmez bilgidir. Bilgilendirme, bilgiye yorum katmayı ifade ederken, belgileme (Informate) yorum katılmamış veriyi içermektedir. Türkçe alıntıyayında aksıraçerlik sürecine ilişkin olumsuz veya yanlış durumların bildirilmesi şeklinde ifadeler de kullanılmasına karşın, aksıraçerlik olumsuzluklardan sadece yasada belirlenmiş yönetimsel konularla sınırlıdır. Her aksıraçerlik konusu olumsuz durumu ifade ederken, her olumsuz durum aksıraçerlik konusu değildir.

Bu çalışmada uluslararası “Whistleblowing” kavramı yerine kullandığımız aksıraçerlik kavramının belirleyici özelliği saydamlığa aykırı saydamazlıkları (nontransparent) aydınlatmaktır. Bu saydamazlıklar karasız ilişkilerden oluşan doğrudan, dolaylı veya rastlantısal yapılan sahtemeliklerin tanıklığı üzerine kurulu suçkırımsızlıkları içermektedir. karasaydamlıktan gelen aksıraçerlik kamusal veya kurumsal bilinç (Coscience) olup, kurumsal sahtemeliğe karşı suçkırıma stratejik destek sağlamaktadır. Türkiye’de henüz aksıraçerlik sistemine ilişkin bir düzenleme olmamakla birlikte, gerek Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde gerekse iyi yönetime (Governance) geçiş sürecinde sahtemeliklerle verilen savaşta yasal düzenlemenin yapılmasını kaçınılmazdır. Bu çalışma bu alanda şimdiye kadar yapılmış Türkçe çalışmaların çelişkilerine ışık tutarak, Türkçe alıntıyayına biçimsel içeriksel anlamda katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Alp, M. (2019). Avrupa Birliği’nin 2019/1937 Sayılı Birlik Hukukuna Aykırılıkları Bildirenlerin Korunması (Whistleblowing) Yönergesi Işığında İşçinin Hukuka Aykırılıkları İfşa Etmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 23 (1), 1-37
- Aydan, S. (2018). İhbarcılık: Bir Kavram Analizi, Mustafa Kemal University Journal Of Social Sciences Institute, 5 (41), 78-100
- Aydın, U. (2003). İş Hukuku Açısından İşçinin Bilgi Uçurması (Whistleblowing). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), 79-100.
- Candan, H. ve Kaya, T. P. (2016). İhbarcılık (Whistleblowing) Ve Algılanan Örgütsel Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bir Kamu Kurumunda Araştırma, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5 (2) 305-330
- Çetinel, M. H. ve Taslan, S. (2017). Çalışanların İhbarcılık (Whistleblowing) Eğilimi İle Örgütsel Adalet Algısı İlişkisinin Kavramsal Boyutu, Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 6 (2), 78-96
- Esen, E. ve Kaplan, H.A (2012). İşletmelerde Ahlaki Olmayan Davranışların Duyurulması (Whistleblowing), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (2), 33-52
- [https://www.google.com/search?q=Ahlaki+Olmayan+Davran%C4%B1%C5%9flar%C4%B1n+Duyurulmas%C4%B1+\(Whistleblowing\)+Ve+Etik+%C4%B0klimi+%C4%B0li%C5%9fkisi+%C3%9czerine+Bir+Uygulama&Oq=Ahlaki+Olmayan+Davran%C4%B1%C5%9flar%C4%B1n+Duyurulmas%C4%B1+\(Whistleblowing\)+Ve+Etik+%C4%B0klimi+%C4%B0li%C5%9fkisi+%C3%9czerine+Bir+Uygulama&Aqs=Chrome..69i57.735j0j7&Sourceid=Chrome&le=UTF-8](https://www.google.com/search?q=Ahlaki+Olmayan+Davran%C4%B1%C5%9flar%C4%B1n+Duyurulmas%C4%B1+(Whistleblowing)+Ve+Etik+%C4%B0klimi+%C4%B0li%C5%9fkisi+%C3%9czerine+Bir+Uygulama&Oq=Ahlaki+Olmayan+Davran%C4%B1%C5%9flar%C4%B1n+Duyurulmas%C4%B1+(Whistleblowing)+Ve+Etik+%C4%B0klimi+%C4%B0li%C5%9fkisi+%C3%9czerine+Bir+Uygulama&Aqs=Chrome..69i57.735j0j7&Sourceid=Chrome&le=UTF-8), Erişim Tarihi: 10.05.2021
- Konyalı, G. (2021). Uluslararası Hukukta İhbarcılık Kavramı Ve İhbarcılarının Korunması, İnönü Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 12(1): 412-428, [Doi.Org/10.21492/inuhfd.887700](https://doi.org/10.21492/inuhfd.887700)
- Saygan, S. Ve Bedük A. (2013). Ahlaki Olmayan Davranışların Duyurulması (Whistleblowing) Ve Etik İklimi İlişkisi Üzerine Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 28 (1), 1-23
- Sözlük, <https://tureng.com/Tr/Turkce-Ingilizce/Blow>, Erişim Tarihi: 10.05.2021
- Sözlük, <https://www.etymonline.com/Word/Whistle>, Erişim Tarihi: 10.05.2021
- Sturc, H. H., Schwartz, J. C., Dick, J. and Johnson, T. M., (2011). Sec And Cftc Whistleblower Rules And Anti-Retaliation Protections, Practising Law Institute, Clifford E. Kirsch Broker-Dealer Regulation (2nd Ed.)
- Turan, B. ve Haşit, G. (2021). Kişilik Özellikleri Ve Whistleblowing Niyeti: Hexaco Modeli İle Kavramsal Bir Bakış, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (1), 141-163., [Doi: 10.33905/Bseusbed.949407](https://doi.org/10.33905/Bseusbed.949407)
- Uğur, S. S. Ve Özdemir L. (2019)._Onlarda “Whistleblowing” Peki Ya Bizde? Kavramsal Bir Araştırma Ve Bir Öneri, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(89) , 71-79
- Uyar, S. ve Yelgen E. (2015). Bilgi İfşası (Whistleblowing) Ve Denetim”, Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 3 (1), 85-106 - Doi: <http://dx.doi.org/10.11611/jmer412>